

dobovou atmosférou a obecnou dobovou psychologií. Vliv malířství tu tedy mohl být minimální, vedlejší nebo nepřímý, a dokonce se ani nemusel vůbec projevit.

A tak předpokládám, že zde šlo o vlastní reálný živý prožitek, který Rais vložil jako jeden z kamínek mozaiky celku do svého díla, snažícího se rovněž o vlastní, nezprostředkované zobrazení skutečnosti.

Právě ve skutečnosti vlivu obecnějšího neb obecného dobového vnímání, cítění a vidění, projevujícího se paralelně i v dílech zcela odlišných uměleckých oborů, bych viděl závažnost citovaného postřehu a upozornění doc. Janáčkové.

DISKUSNÍ PŘIPOMÍNKA K HODNOCENÍ ARCHITEKTURY 19. STOLETÍ

V předcházejícím referátě docenta O. Urbana tu zaznělo také poněkud negativní hodnocení architektury, a zejména snad obytných domů a čtvrtí 19. století. Chtěl bych k tomu připomenout, že je třeba si uvědomovat, že dojem, jakým tyto stavby působí na někoho při prvním či zběžném pohledu dnes, je dán jejich současným stavem. Je to podobné, jako když potkáme člověka, který je nemocen, nebo po přestálé nemoci, unavený a zašpiněný. Nepřipadá nám na mysl jeho dřívější zdraví, svěžest a elegance či půvab.

Chceme-li ovšem hodnotit architekturu jako historický nebo umělecký jev, musíme mít na mysli její stav původní, a hodnotíme-li ji z hlediska dnešního života a využití nebo z hlediska památkové ochrany a péče, tedy i stav, do jakého je možno tyto architektonické projevy opět dostat.

Obytná architektura devatenáctého století má ještě dnes pro mnohého ráz všednosti, ale to kromě uvedeného současného stavu působí i její některé skutečné rysy: množství, ve kterém vznikala a v němž se nám dochovala, stopy techničtějšího, někdy až sériového postupu při jejím vzniku, projevujícího se též přesnějším, ale tím někdy i strohým rukopisem provedení. Působí tu i použití řady materiálů vzniklých průmyslovou výrobou a výzdobných prvků vyrobených někdy též průmyslově nebo sériově.

Při troše pozornosti se nám však toto kamenné moře, či spíše moře cihel a štuky, proměňuje v neobyčejné bohatství a různorodost. Uniformita jen zdánlivá se nám před očima mění ve velké množství rozmanitých individualit, z nichž mnohé jsou pozoruhodné. Je tu individuálnost až neuvěřitelná v těchto velkých, rozsáhlých souborech městských ulic a čtvrtí, vytvářených navíc způsoby, jež ve skutečnosti znamenají již vykročení na cestu ke zprůměrnění stavebnictví.

Právě cestou sem na konferenci jsem si opět při pohledech z vlaku uvědomoval, jak devatenácté století, mám na mysli zejména jeho druhou polovinu, dokázalo zvládnout tak rozsáhlou stavební činnost architektonicky i urbanisticky. V individualnosti a rozmanitosti výrazu a přitom ve skutečnosti přece jen ve stylové jednotě. Rozmanitá je ovšem i sama kvalita staveb. Tak tomu ale bylo, je a bude v každé době. A zde je až podivuhodné, jak velká část těchto domů je architektonicky a výtvarně zajímavá, a to nejen v detailech. Často se zde vyskytuje i čistá a jemná architektonická kompozice a také v dispozičním řešení nacházíme mnoho zajímavého.

Nenechme se tedy ošálit nedobrou údržbou či nedostatečnou čistotou, v nichž někdy tyto domy shledáváme a pohlédneme na ně okem pozorným, otevřeným k jejich hodnotám a zajímavostem. Pod pojmem nedobrá údržba zde mám na mysli nejen zanedbávání technických oprav, ale právě tak, a především, i nedostatečnou péči o zachování původní podoby a výrazu, mající na svědomí množství nežádoucích, třebaš i drobných zásahů. Takovéto zásahy otupují původnost a jednotu celku, ať již k nim dochází až dnes, či k nim došlo kdykoliv dříve, během často již stoletého i delšího života jednotlivých objektů.

Také urbanistické celky devatenáctého století - ulice, náměstí i celé čtvrti - musíme hodnotit podle jejich původního stavu, v celkové souhře s uličními detaily i se zelenými plochami a parky, pěstěnými tehdy rovněž ve shodném slohovém náhledu.

Také mnohé z těchto městských celků prodělaly od té doby řadu změn, někdy velkých, jindy drobných. I ty drobné změny však působí ztráty na slohové ucelenosti a celkové atmosféře, často dokonce silněji než některá změna větší. To vše se pak

projevuje na celkovém dojmu, někdy i na "čitelnosti" původního stavu. Je třeba to proto brát v úvahu a tam, kde je to možné a účelné, i nedostatky napravovat.